

Den flydende stil og udeladelsen af et tungt noteapparat (ét eksemplar med dokumentation har Viggo Larsen dog deponeret i seminariets arkiv) gør skriftet let læseligt.

Gerda Bonderup

Henrik Becker-Christensen: *Dansk mindretalspolitik i Nordslesvig. Udformningen af den danske politik over for det tyske mindretal 1918-20.* (Institut for grænseregionsforskning, 1984). 274 s.

Ved Institut for grænseregionsforskning i Åbenrå er der sat en undersøgelse i gang af det tyske mindretals historie. Projektets hovedformål er at analysere den danske mindretalspolitik i Nordslesvig i relation til det tyske mindretals egen politik i tiden fra 1. verdenskrigs slutning til København-Bonn erklæringerne i 1955. Nu foreligger det første større resultat af projektet, hvor mag.art. Henrik Becker-Christensen skildrer, hvordan mindretalspolitikken blev til i årene 1918-20.

Indledningsvis skitserer han nogle historiske erfaringer fra den nationale konflikt i midten af det 19. århundrede. Danmark skulle fortsætte med at være en nationalstat med en ensartet befolkning, derfor måtte en afgørelse af det slesvigske spørgsmål ske efter nationalitetsprincippet ved folkeafstemning. Et for stort tysk mindretal ville give Tyskland mulighed for at blande sig i indre danske forhold. Muligheden for indblanding ville mindskes, hvis man ikke havde traktatmæssige aftaler med Tyskland. De historiske erfaringer var afgørende for den danske regering Zahles holdning til, hvordan genforeningen skulle forløbe.

Mindre kendt end de historiske forudsætninger er den spire til en mindretalsret, som Becker-Christensen

fremdrager. Hidtil var mindretalsforhold blevet betragtet som et internt nationalt anliggende, men under 1. verdenskrig fremkom en anden opfattelse i den betydningsfulde fredsorganisation »Centralorganisationen for en varig fred« i Haag. Organisationen kædede ønsket om at sikre freden sammen med en bedring af mindretalenes rettigheder, for det måtte kunne mindske spændingerne mellem staterne. I en komite under fredsorganisationen udførte den norske historieprofessor Halvdan Koht i 1917 et forslag til en international traktat til mindretalsbeskyttelse. Den omfattede bl.a. oprettelsen af et nationalt register over mindretallets medlemmer og mindretallets ret til at organisere egne skoler og kirker. Særlige internationale kommissioner skulle sikre at mindretalsrettighederne blev overholdt.

Mindretalsbestemmelserne var kerne i den såkaldte »nye tids ånd«, som også en kort tid påvirkede professor Aage Friis, der var det danske udenrigsministeriums konsulent i sønderjyske anliggender. Den danske regering forlod dog snart tankerne om garantier for et tysk mindretal, nationalt register o.s.v. De nye tanker slog derimod rod på tysk side, hvor forståelsen for det danske nordslesvigske mindretal hidtil havde kunnet ligge på et meget lille sted. Da pastor Schmidt-Vodder og »Det tyske udvalg« ikke kunne komme uden om, at der ville ske en afståelse af Nordslesvig, skruede de kravene om mindretalsrettigheder op. Over for den tyske regering udtalte de bl.a., at det tyske mindretal måtte have sin egen lokale forvaltning direkte undergivet de centrale danske myndigheder. Hvis kravene ikke kom igennem, måtte man regne med at der ville opstå en irredentabevægelse! Det skete jo rent faktisk sidenhen.

Den tyske regering havde også andre

interesser at varetage end de tyske nordslesvigere, og på fredskonferencen i Versailles i maj 1919 fremsatte den derfor kun mere generelle synspunkter på det kommende mindretals status, som ingen indflydelse fik. Alligevel er det værdifuldt, at forfatteren forholdsvis grundigt beskriver den interne tyske diskussion og de lokale synspunkter, fordi det giver bedre mulighed for at forstå mindretallets senere politik.

På fredskonferencen fik Danmark de allieredes velsignelse til at udforme mindretalsbestemmelserne på egen hånd. Allerede i vinteren 1918-19 havde man fra dansk side lagt sig fast på, at enhver binding burde undgås over for udlandet i mindretalsspørgsmålet. Forfatteren skildrer, hvordan de ledende magter på fredskonferencen oprindelig havde tænkt sig, at der skulle gennemføres principper for en international mindretalsbeskyttelse. Men da det var utænkeligt, at bestemmelserne skulle kunne anvendes på »civiliserede« stater som dem selv, slap Danmark også for dem, idet den danske delegation nøjedes med at fremsætte den garanti for et nationalt mindretal, der lå i landets almindelige liberale og demokratiske love.

Mens en del af mindretalsspørgsmålets historie vil være kendt fra de store fremstillinger, som både tyske og danske historikere har udarbejdet om genforeningen, er tilblivelsen af mindretalsbestemmelserne i den danske skole-, kirke- og forvaltningslovgivning 1920 ikke særligt kendt. Becker-Christensen skildrer, hvordan disse bestemmelser blev udarbejdet i et samarbejde mellem Vælgerforeningen i Nordslesvig og de underudvalg, den havde nedsat, på den ene side og den danske centraladministration og rigsdag på den anden side. De danske nordslesvigere i Vælgerforeningen havde af egen erfaring forståelse for det kommende tyske min-

dretals problemer, og man ønskede at udarbejde liberale særregler, særlig af sproglig art. Der lå dog også nogle bagtanker bag. H. V. Clausen udtrykte således i november 1918, at jo liberalere man gik frem, des lettere ville mindretallets assimilation med Danmark ske. De brydninger inden for Vælgerforeningens udvalg, som forfatteren skitserer, skyldtes formentlig forskellige synspunkter på, om en hurtig »fordøjelse« af mindretallet ville kunne opnås dermed eller ej. Det ville have været spændende, om han kunne have analyseret disse brydninger noget mere.

Becker-Christensen har skrevet størstedelen af bogen i et letforståeligt sprog, men fremstillingen af mindretalsbestemmelserne er tungt stof. Desværre er der ingen billeder i bogen, som kunne live teksten op for almindelige læsere. Det er ellers en grundig og afbalanceret fremstilling af den betydning, som selve forestillingen om et kommende tysk mindretal i Nordslesvig udøvede på danske og tyske beslutningstagere i 1918-20, og man ser frem til fortsættelsen om mellemkrigsperioden.

Jørgen Witte

Birthe Lauritsen: *Fangstmandsliv og de danske fangstkompagnier i Nordøstgrønland 1919-1952*. (Komma, 1984). 176 s. ill.

Birthe Lauritsen er journalist med dansk forsvar som speciale. Det førte hende i 1979 til Nordøstgrønland (Siriuspatruljen), og videre til at interessere sig for dansk virksomhed i området tidligere.

Hovedstammen i denne bog synes at være arkivet efter Østgrønlandsk Fangstkompagni, Nanok A/S, der drev fangstvirksomhed i området 1929-52.